

**İSPİR ÇATAKKAYA KÖYÜ DOĞUM GEÇİŞ MERASİMİ ÜZERİNE
TESPİT VE DEĞERLENDİRMELER**
İSPİR ÇATAKKAYA VILLAGE ON BIRTH TRANSITION AGENDA
DETERMINATION AND EVALUATIONS

YUSUF ZIYA SÜMBÜLLÜ

Doç. Dr., Erzurum Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

yzsumbullu@erzurum.edu.tr

ETÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi | ETU Journal of Social Sciences Institute

III/5, Nisan | April 2018, Erzurum

ISSN: 2149-939X

Makale Türü | Article Types : Araştırma Makalesi | Research Article
Geliş Tarihi | Received Date : 10.04.2018
Kabul Tarihi | Accepted Date : 26.04.2018
Sayfa | Pages : 75-102
DOI- : <http://dx.doi.org/10.29157/etusbe.56>

İSPIR ÇATAKKAYA KÖYÜ DOĞUM GEÇİŞ MERASİMİ ÜZERİNE TESPİT VE DEĞERLENDİRMELER*

Yusuf Ziya SÜMBÜLLÜ

ETÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (ETÜSBED), C.III S.5, Nisan 2018, Sayfa: 75-102

ÖZET

Bir toplumun millet olarak adlandırılması, ilgili toplum mensuplarının sahip olduğu ortak paydalar doğrultusunda anlam kazanmaktadır ki bu paydalardan birisi de toplumun dünden bugüne biriktirdiği maddi-manevi değerlerini, yaşanmışlıklarını, pratiklerini, uygulamalarını, inanma ve inançlarını, yazılı-sözlü verimlerini bir potada ihtiva eden kültürdür. Kültür, kendini oluşturan tüm unsurlar ile bir bütünün adıdır ki bütünün doğru okunması, parçaların tespit ve tahlili ile mümkün olabilmektedir. Bir diğer ifade ile günün kabul, uygulama, inanış, inanma, ritüel nev'inden mevcut görüntüsü, bu türlerin ne surette, ne şekilde, niçin ortaya çıkmış olduğunun tespitine yönelik titiz bakış açısıyla manidar hale gelebilmektedir. Bu yaklaşım, Anadolu kültürünün muhteva itibari ile oldukça zengin bir dilimini oluşturan geçiş merasimlerine, bu merasimler etrafında kümelenmiş uygulamalara daha yakından bakma gereğini doğurur. Bu suretle çalışmamızda geçiş merasimleri olarak adlandırılan doğum, evlilik ve ölüm aşamalarından ilkinde, doğum geçiş ritüeline, İspir Çatakkaya Köy'ündeki tespitler üzerinden mukayeseli bir yaklaşım gerçekleştirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Doğum, Kültür, Gelenek, İnanç, Çatakkaya.

İSPIR ÇATAKKAYA VILLAGE ON BIRTH TRANSITION AGENDA DETERMINATION AND EVALUATIONS

ABSTRACT

The naming of a society as a nation is gaining significance in the direction of the common interests of the members of the relevant society, one of which is the culture that contains the material-spiritual values, experiences, practices, beliefs and beliefs written and verbal efficiencies that the society has accumulated today. Culture is the name of a whole with all its constituent elements, which can be achieved by correct reading, detection and analysis of parts. In other words, the present image from acceptance, practice, belief, belief, ritual nev of the day may come to a point of view with a meticulous point of view in terms of how, in what way, and why these kinds have emerged. This approach leads to a closer look at the transition ceremonies that constitute a very rich slice of Anatolian cultures as a whole, and the clustered practices around these ceremonies. In this way, a comparative approach will be realized from the stages of birth, marriage and death, which are called transitional ceremonies in our study, firstly through the determinations in the village of birth transit agenda, İspir Çatakkaya Village.

Keywords: Birth, Culture, Tradition, Belief, Çatakkaya

* Çalışmanın derleme bölümündeki veriler, öğrencilerimizden Semra Akdağ tarafından saha çalışması metodu ile temin edilmiştir

Giriş

İnsanın hayata ilk adımı olarak adlandırılabilir olan doğum, geçiş merasimlerinden ilkidir. Bu aşamaya yeni doğanın sağlıklı bir birey olarak hayatına devam etmesinin teminine yönelik bir dizi inanma, inanç, uygulama eşlik eder ki doğum öncesinden başlamak üzere, doğum sırası ve sonrası da kapsayan bu uygulamalar, içerik itibari ile oldukça zengindir. Bu doğrultuda öncelikle, sahaya ilişkin kısa bilgiye ardından Çatakkaya Köyü'nde doğum geçiş merasiminin öncesi, sırası ve sonrası olmak üzere üç ana başlık altındaki görüntüsüne, son olarak da ilgili aşamalarda kendine yer bulan uygulamaların değerlendirilmesine yer verilecektir.

Osmanlı kaynaklarında "Çinaçor" adıyla, Müslüman ve Hristiyan nüfusun bir arada yaşadığı yerleşim yeri olarak bahsedilen Çatakkaya Köyü, Erzurum iline 177 km, İspir ilçesine 31 km uzaklıktadır. Köy Kaçkar Dağları'nın eteklerinde, 2100 metre rakımdadır. Köyün "Dayisor" ve "Zorni" adında iki yaylası vardır ki güneydoğusu ormanlıktır ve içinden "Aksu Çayı" geçmektedir. Bölge, Karadeniz iklimi etki alanı içerisinde, yazın yağışlı, kışın yoğun karlıdır. Tarım ve hayvancılık ekonomisinin hâkim olduğu Çatakkaya'da fasulye, ceviz ve yabani fındık yetiştiriciliği yanında büyükbaş hayvancılık ve arıcılık da yapılır ki bölgede üretilen bal, tereyağı ve tel peynirin ekonomik değeri yüksektir.² Bugün itibari ile toplam 40 haneden oluşan Çatakkaya, Köyü'nde yazları 40 hanenin tamamında kışları ise 15 hanede yaşam sürmektedir. Yaz aylarında nüfusu 400-500 olan köyün kışın nüfusu 100-150 civarındadır. Gerek iş gerekse eğitim gibi sebeplerle İzmir, İzmit, İstanbul gibi şehirlere göç etmeyi tercih eden köy halkının göç ettikleri yerlerde ön plana çıkan meslekleri fırıncılıktır.

Yerleşim yeri itibari ile uzunca bir süre kapalı toplum hüviyetinde olan bölgede popüler kültürün etkisi yakın zamanlara kadar yeşerme şansı bulamadığından Anadolu-Türk kültürünün tüm renklerini bir arada görme şansı bulunmaktadır ki bu renklerden biri olan doğum geçiş dönemine ilişkin saptamalar şöyledir:

1. Doğum Öncesi

1.1. Çocuğu olmayan kadına ne isim verilir? Erkeğe ne isim verilir?

Kadına kısır, erkeğe de zürriyetsiz denir. (K1, K2, K3, K4)

Kadına kısır, erkeğe de zilletsiz³ denir. (K5)

1.2 Çocuğu olmayanlar, çocuk sahibi olmak için ne tür şeylere müracaat etmektedir?

Haşlanan kabağın içine kepek katılır. Çocuğu olmayan kadın bu terkinin buharına oturur. (K1)

² <https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87atakkaya,%C4%B0spir> (Erişim tarihi: 04.04.2018)

³ Zürriyetsiz, çocuğu olmayan erkek.

Kilise Dere'deki ziyaretin suyundan abdest alan kadınlar, bu ziyaretin birkaç metre yukarısındaki eski bir yerleşim yerindeki mezar büyüklüğündeki küçük pag⁴ da namaz kılar, daha sonra burada ki ardıc ağacına sarılıp çocukları olsun diye dua ederler.(K1,K6,K7)

Sütten tütsü yapıp, kadını bu tütsünün üstüne oturturlar.(K7)

Süt kaynatılıp, içine de zeytinyağı döküldükten sonra bunun buharına kadının üç gün üst üste oturması sağlanır. Bu işlem yapıldıktan sonra kadının üzerine yorgan örtülür, kadına sıcak çay da içirilmek suretiyle terleme sağlanır.(K8)

Güvercin gübresi, su karışımı kaynatılarak, kadın bu terkinin buharına oturtulur. Üzüm çöpü, mısır püskülü ve birkaç farklı çiçek kaynatılıp kadının bunu buharına oturması sağlanır.(K9)

Çocuğu olmayan kadına, lahana tohumu içirilir.(K6)

İlgili kişi, ziyarete gider, çul bağlayıp para bırakır.(K2)

Zeytinyağı içirirler. Yedi ziyarete gidip dilek dilerler.(K10)

Kadının kasıklarına yaş deri sarılır.(K11)

Tuğla ısıtılıp, kadın üzerine oturtulur. Ziyarete kurban keserler ve ziyarettteki ağaçlara ip bağlarlar.(K12)

Ziyarete çul bağlarlar.(K4)

Hocaya giderler.(K24)

Kabak yarıdan kesilip, fırına verilir. Sonra kadın bunu buharına oturtulur.(K14)

Geven kökü yakılıp, kadın bununla tütsülenir. Bir tür sütlü ot olan sinç⁵ kaynatılıp içirilir. Aloç yaprağı kaynatılıp içirilir. Ziyarete gidip para bırakılıp, dua edilir. Bir ipe dua ederek, düğüm atılır ve bu ipi kadın ya beline ya da dizene bağlar. Boy hamayili yazdırılır ve kadın bunu boynuna takar. Erkekte kusur varsa bal, ceviz ve fındık karıştırılıp yedirilir. Kaymak ile bal yedirilir.(K15)

Kadın, kaynamış sütün buharına oturtulur. İlgili kadının yakınları ona muska yaptırıp ziyarete götürür.(K5)

Bu kişiler, çocuğum olursa ziyarete kurban kesip, halka yedireceğim diye adak adar.(K5)

⁴ Binası yıkılmış, çevre duvarları az-çok kalmış, harabe, arsa.

⁵ Yenilebilen, sütlü bir ot türü.

1.3 Çocuğu düşürmek için ne tür uygulamalara müracaat edilmektedir?

Hamileye, göktaşını içirilir; ama hamileyken çocuğu düşsün diye göktaşını içen kadınlardan ölen de olmuştur. Bazılarının da çocukları sakat doğup, bir müddet sonra ölmüştür. Kurutucu özelliği olan ve daha çok hayvanların açık yaralarına dökülen mavi renkteki göktaşını çocukların ellerinin ve tırnaklarının simsiyah olmasına neden olmaktadır. Bu göktaşını, bazı yeni doğanların da parmaklarının fazla ya da eksik olmasına ya da ölümüne sebep olmuştur. Ama bu durum saklanmıştır ve kimseye duyurulmamıştır. Ayrıca kadınlar yüksek bir yere astıkları ipten tutunarak kendilerini aşağı çekerek çocuklarını düşürmeye çalışmışlardır. (K14)

Ebegümece otu kaynatılır ve kadın bunun buharı üzerine oturtulur ki çocuk düşsün. Bu uygulamayı da yapıp ölen olmuştur. Hamileliği ilerlemiş olan bir kadına ebegümece otundan yapılan tütsü, hem kadının hem çocuğun ölmesine sebep olmuştur. Tütsü üzerine oturtulan kadından aşırı bir su boşalmış ve bu da her ikisinin de ölümüne sebep olmuştur. Kadının iç organlarının patladığı düşünülmüştür. (K10)

Hamile olduğunu anlayan kadın, ağır çuvalları kaldırır ve yüksekten atlayarak çocuğu düşürmek ister. Bu uygulamada çocuk bazen düşer, bazen de anne ve çocuğuna ciddi zarar gelir. (K6, K15, K5)

1.4 Aşerme ile ilgili inanışlar, geleneksel davranışlar, uygulanan pratikler ve kaçınımlar nelerdir?

Hamile kadın aşerdiğini yiyemezse çocuğun vücudunda eksiklik olur. (K5)

Aşerdiği yiyeceği yiyemezse çocuğun vücudunda leke olur ya da eksiklik olur. (K4, K1, K6)

Hamile kadın aşerdiği yiyeceği yiyemezse doğacak çocuk ya o yiyeceği çok sever ya da nefret eder. (K15)

Aşerme dönemindeki kadının midesi bulanmasın diye gizlice köpeğin yalağında hamur yoğrulur ve hamileye haberi olmadan yedirilir. (K6)

1.5 Köyünüzde hamilenin yemekten kaçındığı yiyecekler var mıdır?

Bulgur, mercimek, fasulye ve nohut gibi bakliyatın hamileye yedirilmemesine çalışılır. (K10)

Hamileler maydanoz yemez ve kahve içmezler. (K15)

1.6 “Ye ekşiyi doğur Ayşe’yi, ye tatlıyı doğur Hakkı’yı” gibi inanışlar var mıdır?

Kız çocuğu ekşiye yedirtir; salor⁶, kızılıcık gibi. Erkek çocuk ta tatlı yedirtir.(K1)

Erkek çocuk bal yedirtir; kız çocuğu da tuzlu peynir yedirtir.(K11)

Kız çocuğu turşu yedirtir.(K10)

Derler ki ye tatlıyı doğur atlıyı.(K6)

1.7 Doğacak çocuğun cinsiyeti nasıl anlaşılır?

Kadın rüyasında yılan yavrusu görürse çocuğu erkek; kolye ya da bilezik görürse çocuk kız olur. Hamile kadının eli ayağı ateşlenirse çocuğu erkek; elleri ve ayağı ateşli olmazsa kız olur. Hamile kadın çok uyursa çocuğu erkek; az uyursa kız olur.(K16)

Hamile kadının yüzü çillenir ve çirkinleşirse çocuğu kız; eğer güzelleşirse çocuğu erkek olur. Hamile kadının karın şişliği göbek üzerindeyse çocuk erkek; şişlik arkaya doğru yayılırsa çocuk kız olur.(K14)

Sağ yanına yatan kadının çocuğu erkek, sol yanına yatanın çocuğu kız olur.(K9,K17)

Hamile kadın kulak böceğinin üzerine tükürdüğünde böcek uyuşur da gidemezse çocuk erkek; böcek uyuşmaz da giderse kız olur.(K18)

Karın yuvarlaksa çocuk erkek; arkaya doğru yayılırsa kız olur.(K5)

Kadın sağ yanına yatarsa çocuk erkek; sol yanına yatarsa kız olur.(K9,K17)

Gelin eve ilk girdiğinde kucağına erkek çocuk oturtulur ki erkek çocuk doğursun.(K15,K19)

Doğum sırasında silah atılır erkek çocuk isteniyorsa Son doğan çocuk kız ise bu kız çocuğunun eşi ters çevirip öyle gömülür ki sonra doğan çocuk erkek olsun. Kız isteniyorsa da erkek çocuğunun eşine aynı işlem yapılır. Bu durum hayvanlarda da son doğan buzağı dişi ise eş ters çevrilip elma ağacının dalına atılarak yapılır.(K15)

1.8 Köyünüzde gebe kadınlara başka adlar verilir mi?

Yüklü, vakitsiz ve hamile denir.(K6,K5)

Vakitsiz ve uşağı var denir.(K10)

Yüklü, vakitsiz, karnı dolu ve uşağa kalmış derler.(K11,K12)

1.9 Doğacak çocuğun güzel olması için yapılan geleneksel davranışlar, pratikler ve ilgili inanışlar nelerdir?

⁶ Kırmızı veya sarı meyveleri olan yaban eriği.

Kucağında yumurta taşıyan hamile kadının çocuğunun yanağında gamzesi olur.(K2,K9)

Hamile kadın elma yer ki çocuğu kırmızı yanaklı olsun. Foldan aldığı yumurtaları kucağında taşır ki yanakları gamzeli olsun. (K15)

Çocuk güzel olsun diye hamile güzel insanın yüzüne bakar.(K4)

Ayva yerler çocuk güzel olsun diye. Doğacak çocuk çirkin olmasın diye çirkin insanların yanında durdurmazlar hamile kadını. Ahlaksız insanların da yanında durdurmazlar ki çocuk ahlaksız olmasın; çünkü çocuk büyüdüğünde yanlış bir davranış yaparsa, çocuğun yaptığı hareketi en çok yapan yakınlardaki kişinin buna sebep olduğu düşünülür. (K12)

Her istediğini yiyen hamile kadının çocuğu güzel olur.(K5)

Çocuğun güzel olması için çocuk anne karnın da oynadığı zaman anne adayı çocuğunun kime benzemesini istiyorsa onun yüzüne bakar.(K5)

2.Doğum Sırası

2.1 Doğumu kim yaptırır? Bu kişiye ne isim verilir?

Köydeki yaşlı kadınlar yaptırır ve bunlara da ebe denir.(K9,K8,K4,K10)

2.2 Doğum yaptırana ne tür hediyeler verilir?

Eteklik tek parça kumaş verilir.(K8)

Para verilir bir de elbise dikmesi için bir parça kumaş verilir.(K9,K7)

Ayakkabı ve bir parça kaşmir verilir, elbiselik için.(K10)

Bir parça kaşmir ve yazma verilir.(K5)

Elbiselik kumaş alınır.(K15)

2.3 Doğumun güçleşmesine neler sebep olur? Doğumu kolaylaştırmak için nelere müracaat edilir?

Ezan okurlar. Silah atarlar ki kadın tiksiniyor doğum yapsın.(K7)

Doğum yapamayan kadına ip atlatırlar. Bir de havlu ısıtıp beline sararlar.(K14)

Anne adayı sıcak suyun buharına oturtulur.(K10)

Hamileyi, keçi kılından dokunmuş olan serginin üstüne koyup sallarlar, çocuk hareket edip doğsun diye. Zeytinyağı içirilir, sıcak havlu karnına sarılır. Silah atılır.(K2)

Doğum yapamayan kadının kollarına girerek ayağa kaldırır ve yüksek bir yere ip bağlayıp kendisini ipten tutarak aşağıya çekmesini isterler. Sergiye sarıp sallarlar.(K6)

Silah atarlar. Sergiye koyup sallarlar.(K19)

Silah atarlar. Ezan okurlar. Yatak yığınının üzerinden yüzüstü yere kaydırırlar.(K15)

Çocuk ters gelirse çekmeye çalışırlar.(K5)

Silah atarlar. Hindistan cevizi içirirler. Battaniye ile sallarlar.(K9)

Doğum yapamayan kadının üzerinden her iki tarafa birkaç defa geçerler ki belki kocası bu şekilde geçmiştir de doğum ondan zor oluyordur. Silah atarlar.(K8)

Doğumun güçleşmesine sebep, ya bebek ters dönmüştür ya da doğum kanalı dardır.(K1)

2.4 Doğum hastanede mi yapılır evde mi yapılır? Neden?

Eskiden evde günümüzde de hastanede yapılır. Eskiden doğumların köyde yapılmasının en önemli sebepleri; yol olmaması, parasızlık ve evdeki kayın validelerin kendilerinin evde doğum yaptığını söyleyerek, doğum yapacak kişinin hastaneye gitmesine izin vermemeleridir. Ayrıca hem hamile kadının hem de kocasının da erkek doktora bakışlarının da etkisi vardır. Sayısını bilmediğimiz çok sayıda çocuk doğum tercihi, iş bilmeyen ebeler, sağlıksız ortam vb nedenlerle ölmüştür.(K7)

3.Doğum Sonrası

3.1 Çocuğun eşi ne yapılır?

Eş, çocuğun banyo yaptırıldığı suda yıkanıp beze sarılır ve تنها bir yere gömülür.(K8)

Eş gömülür.(K15)

Eş temiz bir yere gömülür.(K10,K2)

Bebek doğduğunda cansız ise canlanması beklenir ve bebek canlandığında eşi bebekten ayırır تنها bir yere gömerler.(K7)

Eş kapının arkasına gömülür.(K5)

Eş gömülür.(K1)

3.2 Göbek bağı ile alakalı ne tür işlemler yapılır?

Çocuk, hoca olsun isteniyorsa caminin etrafına, bahçesine gömülür. Hayvanları sevsin isteniyorsa ekmek arasına konulup hayvanlara yedirilir.(K1)

Cami duvarına gömülür ki hoca olsun, ahırın duvarına da gömülür ki hayvanları sevsin.(K7)

Cami ya da okulun duvarına bırakılır ki okusun.(K10)

Okulun bahçesine gömülür, memur olsun diye. Kur'an okumayı öğrensin diye de beze sarılıp cami duvarına bırakılır.(K6)

Kız çocuğunun göbek bağı kurutulup sandıkta saklanır ki dışarda çok gezmesin ev kızı olsun aynısı erkek çocuk için de yapılır.(K14)

Cami bahçesine gömülür.(K15)

Cami bahçesine gömülür ya da hayvan canlı olsun diye hayvana yedirilir.(K5)

Ekmeğin arasına koyup, büyükbaş hayvanlara yedirilir ki mal⁷ canlı olsun. Bir de ziyarete gömerler.(K12)

Göbek bağı düşene kadar ceviz içi ağızda çiğnenip, ezildikten sonra göbeğin üzerine koyulur bir an önce iyileşsin diye. Bir hafta sonra düşen göbek bağı koyunlara yedirilir ki hayvanları sevsin ya da cami duvarına konulur ki okusun.(K2)

3.3 Höllük toprağı ne demek?

Çocuğun altına konulacak toprak, güveç ile tandırda köze koyulur ve kavrulması beklenir. Kavrulan toprağı bezden bir torbaya koyup sonra üzerine çocuğun bezini de sarıp çocuğun altına koyarlar. Bu şekilde çocuk hem sıcak kalır hem de altı kuru kalır.(K20,K5)

Eskiden çocuğun altına bez yerine bezden torba dikip içine de kurutulmuş huşki⁸ doldurup konulmuş. Huşki ısladığında tekrar kurutup yeniden altına konurmuş.(K14,K21)

Tandır ve güveç kırıklarını ufak ufak ezerler ve bunu tandırda kızdırıp bez torbanın içine koyarak çocuğun altına koyarlar. Hem çocuğun altı kuru kalır hem de sıcak kalır.(K11)

3.4 Çocuğı doğup ta yaşamayan aileler neler yapar?

Ziyarete götürüp adak adarlar.(K6)

Çocuğı köyün önündeki Uzun diye adlandırılan tarladaki yaşlı ceviz ağacının kovuğundan birkaç defa o yana bu yana geçirirler yaşasın diye.(K10,K22)

Çocuğı yedi günde yedi defa gömlekten geçirirler.(K23)

Yün tarağında kırk gün yatırırılar. Bir de gömlekten geçirirler. (K7)

⁷ Büyük baş hayvan

⁸ Koyun, keçi gibi küçükbaş hayvanların doğal olarak toz haline gelmiş gübresi.

Yedi ziyarette yedi kurban kesip, halka dağıtırlar. Yün tarağına yatırılır ve annesinin ilk çocuğı olan kişiler çocuğın başında kırk gün beklerler. Buna “tarağı alma” denir. Bu kişiler çocuğın yanına yaklaşan sinek ve böcekleri öldürürler. Bu böceklerin Azrail olduğı düşünülür. Kırk gün Kur’an yazılı bir gömlek giydirilip çıkarılır ve bu işleme de “gömlekten geçirme” denilir. Kırk kapıdan kırk yama toplanır ve bu yamalardan annesinin ilk evladı olan kişi bir köprü üzerine çıkıp elbise diker. Bu kırk yamadan erkek çocuğuna bir uzun elbise dikilir; çünkü eskiden erkek çocuklara kız elbisesi gibi entari giydirilirdi. **(K1)**

Ziyarete ve hocalara giderler. Kurban keserler. Çiğ yumurtaya yedi farklı ip bağlayıp çocuğın kırkı çıkana kadar dua okuyarak camiden asarlar. Bu işlem nazar için de geçerlidir. **(K12,24,25)**

Çocuğın adına bir kurban kesip etiyle birlikte mezarlığa gömerler. **(K26)**

Kırk yamadan çocuğa elbise dikerler. Kurban keserler. **(K2)**

Kırk kapıdan kırk parça yama toplayıp, köprübaşında annesinin ilk çocuğı olan ve çocukları yaşayan bir kadın bu yamalardan elbise diker. **(K14)**

Çocuğı hiç ölmemiş bir kadından gömlek alınıp, çocuğı yaşamayan kadını bu gömlekten geçirirler. Doğduğunda bu işlemi çocuğa da yaparlar. Çocuğı ölmemiş kırk evden birer parça yama toplanır ve bu yamalardan çocuğa elbise ya da yorgan yüzü dikilir. Bir de çocuğı yaşayan başka bir kadına çocuk emzirilir. **(K15)**

Çocukları yaşamayan aileler çocuğı doğup ta yaşayan birisine çocuğı emzirirler. Gömlekten geçirirler. Çocuk yaşasın diye kırk gün ismi değiştirilir. **(K27)**

Kırk kapıdan yama toplanıp çocuğa elbise dikilir. **(K9)**

Ailelerin anlaşamaması sonucu birbirlerini seven iki genç evlenememiş ve düğün günü at üzerinde gelin giden sevdiği kıza delikanlı şu dörtlüğü söyleyerek kıza ah etmiştir:

Köprünün	altı	diken
Yaktın beni gül iken		Allah
ta seni yaksın		Üç
günlük gelin iken		

Bunu söyledikten sonra delikanlı bayılıp aklını yitirir. Bu olaydan sonra evlenen kızın doğan, çocuğı hiç yaşamamıştır. Bu aile hocalara gidip çare aramış ve hocalar da bu kadın da ah olduğunu söylemişler. Çocuklarını yedi sene başkasının giydirmesi gerektiğini söylemişler bundan dolayı doğan çocukları başka bir aile giydirmiştir ve çocuklar yaşamıştır. **(K5)**

Çocukları yaşamayan hamile kadın, doğuma birkaç gün kala babasının evine gidip, çocuğı yaşasın diye, babasının evinde doğurur. Bu çocuk için çokça kurban da kesilir ve bu kurbanların etleri pişirilip köy halkına yedirilir. Kurbanların

kemikleri de mezarlığa ya da temiz bir yere gömülür. Çocuk iki defa da gömlekten geçirilir. Çocuk kırk gün tarağa alınır ve etrafına hiç bir böcek veya sinek yaklaştırılmaz yanına gelen böcek ya da sinekler öldürülür. Yani çocuk kırk gün hiç yere konulmaz. Kırk gün ismi değiştirilir. Yusuf, Mustafa, Mehmet, Hasan, Recep gibi...(K28)

3.5 Çocuk ilk defa kimin kucağına verilir?

Ebe kucağına alıp, kulağına ezan okur. (K8)

Ebe çocuğu yıkadıktan sonra, annesinin kucağına verir. (K9)

Bebegi yıkayıp, annesinin kucağına verirler. (K19)

Annesinin kucağına verilir. (K6)

Ebesi alır ve eşikte durarak, çocuğun kulağına ezan okur. (K2)

Annesinin kucağına verilir ki anne kokusu alsın. (K10)

Bebek yıkanır, kundak yapılır ve annesinin yanına yatırılır. (K1)

Ebe kucağına alır. (K15)

Ebe alıp, babasının kucağına verir ki baba para versin. (K7)

3.6 Yeni doğan çocuğa ilk defa ne zaman süt verilir?

Bebek ilk önce vücudu kokmasın diye tuzlu suda yıkanır. Vücudun sıkılaşmasına da iyi gelen tuzlu suda yıkama işleminden sonra kundak yapılıp, emzirmesi için annesinin kucağına verilir. (K7,K2,K10)

Bebek yıkandıktan sonra, emzirmesi için annesinin kucağına verilir. (K19,K8)

Doğar doğmaz emzirilir ki sarılık olmasın. (K5)

3.7 Yeni doğum yapmış kadına ne isim verilir?

Lohusa denir. (K1,K8,K7,K6,K9,K19,K15,K5)

3.8 Yeni doğum yapmış kadın ne zamana kadar yatar, iş yapmaz dinlenir? Bu süre neye göre belirlenir?

Bir hafta sancılı olarak yatar. (K8,K9)

On beş gün yatar, lohusa kadın. (K19)

Bir gün yatakta yatar. (K6)

Evde işi olduğundan fazla yatamaz. (K15)

On gün yatar. Yeni doğum yapmış, kadının mezarı açıktır, mezar: "Gel gel" diye bağırır. (K5)

Lohusa kadın çok hastalanmışsa on gün yatar; az hastalanmışsa da dört beş gün yatar. (K1)

Candan can ayrıldığı için, on beş gün yatar ki acı çekmesin (K8)

Lohusanın mezarı, kırk gün açıktır. Mezar: “Gel gel” diye bağırmış. (K10,K7)

On ile on beş gün arası yatar, iş yapmaz. (K7)

3.9 Lohusalık ne kadar sürer, bunun ne kadarı yatakta geçirilir?

Kırk gün sürer. Kırk birinci günde kırk adet taşa ya da fasulyeye bir ihlas okunarak suya atılır. Lohusa, kırk taşın içinde olduğu suyla boy abdesti alır, böylece kırklanmış olur. Bu su ile çocuk ta kırklanır. (K10)

Lohusalık kırk gün sürer. (K15)

Kırk bir tane mısır ya da taşa birer İhlas okunur. Bu suda hem çocuk kırklanır; hem de anne kırklanır. Bu işlemler kırkı dolduğunda yapılır. (K1)

Lohusalığın on günü yatakta geçirilir, bu süre kırk gün sürer. (K5,K7)

Kazanda su ısıtılır ve kırk taş toplanır. Her taşa üçer İhlas okunup, suya atılır. Anne ve çocuk bu suda kırklanır. (K6)

Lohusa kadın doğumdan bir hafta sonra boy abdesti alır ki ev işleri yapabilsin. Eğer abdest almazsa hiçbir işe el süremez, hamur yoğuramaz, yemek yapamaz, iş yaparsa haram olur. (K9)

Lohusalık kırk sürer ve bu sürede ölen kadınlar şehit sayılır. Bu yüzden kadınlar, kırk günde evliya olurmuş; erkekler ise kırk yılda evliya olurmuş. (K26)

3.10 Lohusaya ne gibi ziyaretler yapılır?

Göz aydınlığı vermek için, köyün bütün kadınları farklı zamanlarda lohusayı ziyaret eder ve gözünüz aydın, derler.(K2,K7,K10,K6,K8,K1,K9,K19)

Lohusayı görmeye giden kişi, gözünüz aydın, der. Lohusa da “aydınlıkta olun” der. “Allah analı babalı büyütsün “ de derler. Yani bu ziyarete göz aydınlığı vermek te denir. (K5,K15)

3.11 Bu ziyaretlere giderken yiyecek veya başka bir şey götürülür mü? Götürülürse ne götürülür?

Yumurtadan pişirilmiş, kaygana⁹ götürülür. Nişastadan hasuta¹⁰ pişirilip götürülür. İki metre kumaş ile yazma da götürülür. (K2,K1)

⁹ Omlet.

¹⁰ Nişasta, şeker ve su karıştırılıp, sürekli karıştırılır. Muhallebi kıvamına geldiğinde tereyağı ayrı bir kapta dağlanıp üzerine dökülür.

Lohusa kadını görmeye giderken tülbent, para, çay, çorap gibi eşyalar götürülür. (K7)

Çorba, sütlü¹¹ ve hasuta götürülür. (K14)

Çocuğa para ve elbise götürülür. (K6)

Yumurtada kaygana bir de hasuta pişirilip götürülür. (K19)

Buğday gendimesi¹², hasuta ve kaygana pişirilip götürülür. (K8)

Ceviz, yumurta, sabun, makarna, pirinç, fındık ve bir parça kumaş götürülür.(K15)

Sütlü yemeği ve hasuta götürülür. (K10)

3.12 Lohusa ve bebeği evde yalnız bırakılır mı? Bırakılmazsa niçin? Ne zamana kadar yalnız bırakılmazlar?

Periler sahiplenir diye, lohusa kadın ve çocuğu yalnız bırakılmazlar. En çok ta banyoda sahiplenirlermiş. Bu yüzden lohusa kadın, hamamlarda fazla kalmaz. Başucuna Kur'an ı Kerim ve bıçak konur. Özellikle kız çocuğunu sahiplendikleri düşünülür; bu yüzden kız çocuğu daha çok korunmaya muhtaçtır. Erkek çocuğuna fazla yaklaşamazlar. (K1)

Çocuk küçük olduğundan erken erken annesini emmesi gerek, bu yüzden yalnız bırakılmaz.(K19)

Derler ki evin içinde sinek o duvardan bu duvara uçtuğu kadar zaman geçince bebek acıkmış; bundan dolayı yalnız bırakılmaz. Cinler sahiplenir diye de yalnız bırakılmaz.(K15)

3.13 Çocuk yalnız bırakılmak zorunda kalırsa ne gibi önlemler alınır?

Çocuğun başına bir parça ekmek konur.(K9)

Bebeğin başına En'am koyulur. (K20)

Evin ışığı söndürülmez ve başına Kur'an-ı Kerim konulur. (K10)

Gece yalnız bırakılmaz; çünkü periler sahiplenir. Başına Kur'an-ı Kerim konur. (K7)

Evde silah bulundurulur. Annenin yastığının altına bıçak ta konur.(K15)

3.14 Lohusanın sütü olmazsa çocuğa kimler süt verebilir?

Akrabalardan birisi emzirir. Yabancılar emzirmez zaten. (K7)

¹¹ Pirinç ve süt karışımı tuzlu bir yemek.

¹² Arpa ya da buğdayın kabuksuz halinden yapılan yeme.k

Sütkardeş olduğundan dolayı başkalarına çocuk emzirtmek hoş karşılanmaz. **(K19)**

Yakın akrabalarından birisi emzirir. **(K5,K15)**

3.15 Lohusanın sütü azalınca ne gibi gelenekler ve pratikler uygulanır? İlgili inanışlar nelerdir?

Hoşaf ve çorba yedirilir. **(K2,K1)**

Ilık çorba ya da sıvı şeyler yedirilir. **(K10)**

Üzüm hoşafı ve çorba yedirilir **(K6)**

Hoşaf ve tatlı şeyler yedirilir. **(K19)**

Çorba, dut hoşafı ve sütlü yemeği yedirilir. **(K9)**

Yağ, sütlü, et yedirilir ve bol su içirilir. **(K8)**

Tatlı şeyler yedirilir. **(K14)**

İyi şeyler yedirilir. **(K5)**

3.16 Lohusanın sütünün kesilmesine veya azalmasına neler sebep olmuştur?

Üzülmesi neden olmuştur. **(K8,K6)**

Lohusa kadına kimse sarılmaz; eğer sarılırsa sütünü alır gidermiş. Lohusa gittiği evlerden bir bardak su içer ki, sütü orada kalsın. **(K7,K11)**

Üzüntüden sütü kesilir. **(K15)**

Lohusa evine gelenleri yolcu ettiğinden sütü kesilmiştir; çünkü gidenler sütünü götürmüştür. Kimseye sarılmaz, lohusa kadın, sarıldığında da sütü gider. **(K14)**

3.17 Gece çocuk ve lohusanın, bezleri çamaşırları dışarıda bırakılır mı? Bırakılmaz niçin?

Bırakılmaz. İkindiden sonra içeri alınır. Kırk gün dışarı asılmaz. **(K14)**

Kırk gün bebeğin bezleri dışarı asılmaz; çünkü periler sahiplenir. Bebeğin bezlerinin yıkandığı su da dışarı dökülmez, dökülecekse Besmele ile dökülür. **(K2)**

Yeni doğanın çamaşırları dışarı asılmaz; çünkü periler çocuğun elbisesini sahiplenir ve ona zarar verirler. Akşam namazından önce bezleri içeri alınır. Hatta çocuğun bezlerinin yıkandığı su da gece dışarı dökülmez. **(K15)**

3.18 Al basması, al karısı inancı var mıdır? Al karısından nasıl korunulur? Al basmasına karşı nelere müracaat edilir?

Al karısından korunmak için lohusanın başına Kur'an ve bıçak konur. "Üç günlük lohusa iken göğsüme bir al karısı oturdu. Beni boğmaya çalıştı. Ayakları ters, yani uçları arkaya dönük. Yüzü insana benziyordu. Başını örtülü ve kara gözlü bir geline benziyordu. Müslüman perisi olmalıydı. Ağlayarak zor zoruna uyandım ki eşim başımda Kur'an okuyor." (K2)

Al karıları, lohusa ve taze gelinin peşine çok dolanır. "Göç Bağları'nda akşam otururken hamile kadın yatsı vakti dışarı çıkmaya çalışır. Bu sırada periler, kapıyı çat diye çekip kadını alıp götürürler. Besmelesiz kapıya çıkan hamile kadını periler sahiplenir ve sabaha kadar havada gezdirirler. Bir müddet kadından haber alamayan aile kadını aramaya çıkarlar, ama bulamazlar. Sabah ahıra gittiklerinde kadını at gübresinin içine boğazına kadar gömülü bulurlar. Hamile kadına nerede olduğunu sorduklarında sabaha kadar havada perilerin kendisini gezdirdiğini söylemiş ve demiş ki öyle yerler gezdim öyle yerler gördüm ki. (K19)

Al karısından korunmak için Kur'an okunur.(K9)

Tarpini Köyü'nde Zemzem isminde bir geline al karısı kendisini boğacağını söylemiş. Duvarda asılan eşinin kemerini de yılan zanneden kadın Kur'an okuyarak kurtulmuş. Al karısı yani ğarağura¹³ basması vücutta bir ağırlık hissettirir ve bundan Kur'an okuyarak kurtulmak mümkündür. (K6)

Al karısından korunmak için Ayetel Kürsi üç defa okunup dört yana üflenir. Bir de şu dua okunur. "Allah birsin ve billahi nursun, yetmiş bin Ayetel Kürsi dört bir yanın da dursun". Kişi yanlarına üfler. Bunun üç defa okunması gerekir. Yastığın başına bıçak konur. Bu işlemler yapılırsa al karısı gelemmez. Eğer gusül abdesti alınması gecikmişse al karıları gelir. (K26)

Al karılarına karşı muska yapılır. (K29)

Al karıları damlaklar¹⁴ da bulunur. Bu yüzden damlaklar da durulmaz. Al basmasına "ğarağura" derler. Kuran okuyarak kurtulunur. Al karısının elinin içi deliktir; eğer ki delik olmamış olsaydı, yeryüzünde insan bırakmaz boğarmış. (K10)

Al karıları insanı uyutmazlar ve insanın gözüne farklı şekilde görünürler. Çocuğu da anneyi de al basar. Daha çok kız çocuğunu sahiplenirler. Erkek çocuktan çekinirler. Lohusa kadın suyu Besmele ile döker ve hamamlara fazla girmez. (K1)

Adet gören bir kadın lohusanın yanına gelirse anne ve çocuğunun yüzünde sivilce çıkar. (K15)

Lohusa kadın, ilk hafta yalnız bırakılmaz bırakıldığında da başına Kur'an konur. Üç günlük lohusa gusül abdesti alır, küçük sureler okuyup al karılarından korunmaya çalışır. Akşam suyu dışarı dökerken de Besmele çeker ki perilerin

¹³ Lohusayı ve yeni gelini rahatsız ettiğine inanılan kötü güçler.

¹⁴ Ev ya da ahır gibi binaların yağmur suyu tahliyesini gerçekleştiren oluklarının olduğu yer.

üzerine su dökülmesin. Dökülürse kişiyi sahiplenirler. Al karısı pis yerlerde bulunur ve kısa boyludur. (K9)

Al karıları çöplüklerde, damlaklarda ve duvar deliklerinde bulunur. (K11)

3.19 Kırk hangi durumlarda basar? İnsanın kırk basar mı? Annenin ve çocuğun bu süre içerisinde hastalanmamaları, yani kırk basmasına uğramamaları için başvurulacak önlem ve çareler nelerdir?

Çocuk kırk gün dışarı çıkarılmaz. Bezleri de kırk gün dışarı asılmaz.(K8)

Eve gelen herkesin kucağına çocuk verilir ki kırkının baskını olmasın. (K11,K2)

Kırkının baskını olup, ayakta duramayan çocuğu şeyhlerin mezarına götürür, çocuğu baskın ederler. Yani çocuğu mezara batırırlar. (K14)

Kırk basan çocuk adına bir mum eritip, bunu tasın içinde suya dökerler. Suyun içinde donan mumun şekli hangi canlının resmine benziyorsa o varlığın baskınına uğradığı düşünülür. Bu şekiller insan, tavuk ve kedi gibi canlıların resminde olabilir. Ortaya çıkan resmin üzerine çocuğun ayağı bastırılır ve artık çocuk ayakta durabilir. (K5,K11)

Anne hamileyken mezarlıktan geçmiş ise çocuk ayakta duramaz. Çocuk ayakta dursun diye mezarlığa götürüp, iki üç defa mezara bastırılır. (K8)

Kırk dolan bir kadın, kırk dolmamış bir kadını görmeye giderse bu kadın ve çocuğu kırk basar. Bundan sonrada çocuğun gelişimi yavaşlar, hatta çocuk yürüyemez. Bu yüzden kırk dolan bir kadın ve kırk dolmayan başka bir kadın birbirlerine sarılmazlar. (K15)

Lohusanın yanına gidildiğinde çocuğu kucaklarına alırlar ki çocuğu kırk basmasın. (K5)

Kırk basan çocuğu hamurdan yuvarlak gugul¹⁵ yapıp, içinden geçirirler. (K13)

3.20 Kırklama nasıl yapılır? Niçin kırklama yapılır? Hem çocuk hem de annesi kırklanır mı? Kırklamayı kimler yapar?

Kırk tane taş ya da fasulyenin her birisine bir İhlas okunarak suya bırakılır. Ebe olan kişi bebeği bu suda yıkar. Kadının kendisi de bu suda, su bitinceye kadar kırklanır. (K2)

Kırk tane mısır ya da fasulye tanesinin her birine bir İhlas okunarak suya bırakılır. Lohusa bu su ile kırklanır. Çocuğun ebesi İhlas okur, kırk gün sonra hem kadın hem de çocuk bu suda kırklanır. (K1)

¹⁵ Tandırda ekmek yapılırken, ekmekler piştikten ve tandırdaki köz soğuduktan sonra simit kalınlığında ucu açık hamurdan yuvarlanıp pişirilen bir tür ekmek.

Bir kazan suya kırk tane fasulye ya da taş üzerine birer İhlas okunarak atılır. Önce çocuk sonra da annesi bu suda kırklanır. (K7)

Kırk birinci gün, kırk tane buğday, fasulye ya da taşın her birine bir İhlas okunarak suya bırakılır. Bu suda hem anne hem de çocuk kırklanır. (K10)

Bir kazanda su ısıtılır; kırk bir tane küçük taş toplanıp bu suya atılır. Her bir taşa üç İhlas okunur. Bu su ile ilk önce çocuk yıkanır. Anne de boy abdesti alır. Taş yerine teşbih de bırakılır. (K6)

Kırkıncı gün çocuğun ebesi, kırk tane temiz taş toplar. Kırk İhlas okunur ve anne bu su ile kırklanır. (K19)

Anne küçük sureleri okuyabilmek için üç günlük lohusa iken gusül abdesti alır. Kırk günlük iken de kırklanır. (K8)

Kırk taşa teker teker İhlas okunur. Kadın bu su ile yıkanır ve taşlar da kadının kafasından aşağı dökülür. (K5)

Kırk gün boyunca çocuk, öğleden önce banyo yaptırılır. Kırk gün sonra, kırk taş toplanıp her bir taşa bir İhlas okunup suya bırakılır. Bu suda hem anne hem de bebek yıkanır. Kırklamayı ebe yapar. (K15)

Kadın kırk günlük olduğunda, çocuğun ebesi çayın kenarından kırk tane taş toplar. Bu taşlara kırk İhlas okuyup suya bırakır. Bu suyla hem kadın hem de çocuk yıkanır. Suyu da temiz bir yere dökerler. (K9)

3.21 Çocuğa ne zaman ad verilir?

Doğduğunda hemen isim verilir. (K8)

Dört ile beş gün içinde verilir. (K19)

Doğduktan üç gün sonra verilir. (K6)

Doğar doğmaz ismi verilir.(K7,K1)

Doğduktan iki ya da üç saat sonra ad vermeye başlanır. Çoğu kişi ise doğmadan çocuğun ismini hazırlar.(K5)

Doğduğunda kulağına Ezan okunarak ad verilir.(K15)

3.22 Çocuğun adını kim seçer? Genellikle hangi adlar verilir? Ad verme işleminde ne gibi gelenekler yerine getirilir?

Çocuğun babası ya da dedesi ad verir. Ya da yakın akrabalarından çocuğu olmayan birisi ad verir. Erkek çocuğa dedesinin ismi verilir. Seher vaktinde doğan kız çocuğuna seher ismi verilir. (K1)

Erkeğin babası veya annesi çocuğa ismini verir. (K7,K15)

Baba abdest alır. Çocuğun sağ kulağına Ezan okur; sol kulağına da Kamet getirilir. Üçer defa bunlar yapılır. Üç defa da çocuğun ismini tekrarlar. (K6)

Çocuğa konulacak adı dedesi seçer genellikle. Komşulardan da çocuğa isim koyanlar olur. Anne de bazen çocuğunun ismini kendisi verebilir.(K19)

Çocuğun ismini dedesi, babası ya da başka bir aile büyüğü koyabilir. Genellikle erkeğin babasının ismi erkek çocuğa, annesinin ismini de kız çocuğuna koyarlar. (K8)

Aile büyükleri isim verir. Sabah namazı sırasında doğan erkek çocuğa şafak ismi verilir. Cuma günü doğan erkek çocuğa da Cuma ismi verilir. Bu vakitlerde doğan çocuklara ismiyle doğdu derler. (K2)

3.23 Çocuğu yaşamayan aileler doğan çocuklarının yaşaması için ne gibi isimler verirler?

Kırkı dolana kadar çocuğun ismini her gün değiştirirler. Mustafa, Mehmet, Yusuf gibi isim verirler. (K28)

Çocuk yaşasın diye Dursun ve Dursun Ali ismini verirler. Kırk gün de ismini değiştirirler.(K1)

Çocuk yaşasın diye Yaşar ve Paşa ismini verirler. (K9)

Muhammed ve Yaşar ismi verilir. (K15)

3.24 Çocuk istemeyenler son doğan çocuklarına ne gibi isimler verirler?

Çocuk istemeyenler Yeter ismini verirler. (K6)

Son doğan çocuğa Songül ismini verirler. (K5,K1,K9)

Kader ve Yeter isimlerini verirler. (K15)

3.25 Çocuğun kulağına Ezanı kim, nasıl okur? Bu esnada neler söyler, bu işi kim yapar, işi yapan kişiye para, hediye verilir mi?

Bebek doğduğunda ebisi yıkar, kundağa sarar ve sonra da kulağına Ezan okur. (K8,K1,K5)

Ezanı kulağına ebisi okur. (K15)

3.26 Bebeğin ilk dişi, tırnağı ve saçıyla ilgili inanışlar nelerdir?

Eğer bebeğin annesi küfür etmez ise bebeğin tırnaklarını birkaç ay melekler keser. Anne küfürlü konuşursa, melekler kesmez ve tırnakları uzadığında annesi keser. (K8)

Tırnakları uzadıkça kesilir. Meleklerin kestiği söylenir, ama yine de uzanırsa kesilir.(K5)

Bebek bir yaşına gelinceye kadar, tırnaklarını melekler keser. Çocuğun saçları bir yaşında kesilir ve ana saçı olduğundan yastığa koyulur. (K9)

Tırnakları altı aydan itibaren kesilir. Saçı da bir yaşındayken kesilip, hatıra olarak saklanır. (K6)

Bebeğin saçı kesilip, yastığına koyulur. (K19)

Bebeğin saçları birkaç aylıkken kesilip, toprağa gömülür. (K7)

Bebeğin tırnakları kendisi kırılıp düşer. Bebeğin anne saçı kesilip, toprağa gömülür. (K1)

Bebeğin saçları bir yaşında iken ilkbaharda kesilir. Tırnaklarının yarısını melekler keser, kalan yarısını da anne keser. (K15)

3.27 Geç yürüyen çocuğa neler yapılır?

Geç yürüyen çocuğu kırk basmıştır. Bundan dolayı çocuğu mezarlığa bastırırlar. (K19)

Yürüyemeyen çocuğu kurbağaya bastırırlar. (K24)

Yürümeyen çocuğu ata bindirirler. (K2)

Yürüyemeyen çocuğa "kot" oldu derler ve annesinin ilk¹⁶ çocuğu olan kişi, bu çocuğu kuş uçmadan mezarlığa götürüp, çocuğun ayağını mezarlığa bastırır. Kurbağa üzerine de bastırır. (K1)

Gezebilsin diye kurbağaya bastırırlar. (K7)

Kurbağa yakalanıp üzerine çocuğun ayağı bastırılır. Bir de yürüyebilen birisine okutulur. (K15)

Anne ya da babası yürütmeye çalışır. (K6)

Kırk bastığı için yürüyemeyen çocuk niyetlenerek bir kaptan mum eritilip suyun içine dökülür. Suya dökülen mumda hangi şekil çıkarsa onun baskını olmuştur, çocuk bu şekilde bastırılır. Bu şekiller insan, tavuk ya da kedi gibi canlılar olabilir. Bir de çocuk tanınmadık bir mezara bastırılır. (K5)

Yürüyemeyen çocuğu gün doğmazdan garip bir mezara bastırırlar. (K9)

3.28 Geç konuşan veya kekeleyen çocuğa neler yapılır?

¹⁶ Ailenin ilk çocuğu.

Ahıra götürüp hayvanların zamu¹⁷ birkaç defa çocuğun boynuna takılır ve çıkarılır. Bu işlem sırasın da “Hayvan isen bağa gel, insan isen dile gel” denir. Çocuğun haberi olmadan soğuk suyun içine sokulur. **(K10)**

Eşeğe tersine bindirirler. **(K1)**

Ziyaretlere götürürler. **(K24)**

Ziyarete götürürler. Birde muska yaptırırlar. **(K7)**

Ahıra götürüp hayvan bağını çocuğun boğazına takıp, hayvan isen bağa gel, bağı boynundan geri çıkarıp insan isen dile gel denir. **(K15)**

Dayısının çarıklarını çocuğun dudaklarına sürerler. **(K25)**

Muska yaptırırlar. Hayvan müsürlüğüne¹⁸ bağlarlar. **(K5)**

Geç konuşan çocuğun ağzına babasının çarıklarını sürerler. **(K9)**

Geç konuşan çocuğa köpeğin yalağından¹⁹ su içirirler. **(K7)**

3.29 Çok ağlayan çocuk neyin işaret eder?

Anne babasının günahları çoktur da onları affettirmek için ağlar. **(K15,K6)**

Acuze²⁰ çocuklar çok ağlar. Eserli²¹ birisi yılbaşında eve girdiğin de çocuk bu kişiden eser kaparak ağlar. **(K1)**

Nihat almış²² ya da bir yeri ağrıyordur. **(K5)**

Anne ya da babasının öleceğini anladığı için ağlayabilir. **(K9)**

3.29 Çocuğu nazardan korumak için neler yapılır?

Çocuk doğduğunda yedi farklı renkteki ipler altı püskül gibi bağlanır. Bunun içine çiğ yumurta konulup camiden asılır. **(K24,K25,K12)**

Muska yapılır. Kurban kanı sürülür. Çocuğun yüzüne his sürülür. **(K7)**

Çocuğun yüzü beşikte örtülü durur. **(K15)**

Nazar boncuğu takılır. Muska yapılır. Nazar edecek kişiyi görüldüğünde Kur'an okunur. Sırtı ağacı ya da Ardiç ağacındaki göz şeklindeki budaklar, yuvarlak bir

¹⁷Ahırdaki hayvanları bağlamak için, yaş ağaçtan yapılan boyun bağı. Günümüzde bunun yerini zincir almıştır.

¹⁸ Ahırlarda hayvanların ot ve yem yemeleri için, odundan yapılan yemlik.

¹⁹ Köpeklerin yemek yedikleri kap.

²⁰ Zayıf.

²¹ Zihinsel açıdan rahatsız.

²² Nazar değmiş.

şekilde çıkarılıp, çocuğun omzuna takılır. Kurbanın gözünün etrafına boncuk geçirilerek, çocuğun omzuna takılır. (K1)

Kur'an okunur. Nazar boncuğu takılır. Dardağan ağacından bir parça kesilip, ip ile çocuğun üzerine asılır; dardağan ağacına nazar işlemezmiş. (K5)

Birisinden şüphelendiğinde İhlas ve Felâk okunur.(K26)

Nazar otunu muska gibi hazırlayıp, çocuğun omuzuna asarlar. Çörekotunu muska yapıp, çocuğun omuzuna asarlar.(K9)

Yılanın kafası, çocuğun üzerine takılır. (K7)

Bir tas su alınıp, yedi aynı isimli kişiye okutulur ve çocuğa bu sudan içirilir. Bu su ile eli yüzü yıkanır.(K19)

Nazar ayetleri okunur.(K15)

Değerlendirme

Halk kültürüne dönük çalışmalar içerisinde muhteva itibari ile en zengin veriyi barındıran dilim, geçiş merasimleri genelinde doğum ritüeli özelinde karşımıza çıkmaktadır. Geçiş merasimlerinden ilki olmak, hayata ilk adım niteliği taşımak, aile adı verilen kurumun inşası ve devamında olmazsa olmaz bir nitelik içermek suretiyle etrafında bir dizi, inanma, inanç, uygulama, ritüel, töre ve tören barındıran doğum, öncesi, sırası ve sonrası ile ilgili toplumun kültür kronolojisine dönük çalışmalarda yadsınamaz bir konumdadır.

Doğum ritüeli etrafında hayat bulan muhtelif uygulamalar, tespitlerin yapıldığı bölgenin sosyo-kültürel kimyası ile doğrudan alakalıdır ki bölgenin dışa kapalılık düzeyi, popüler kültürden ne oranda etkilenip etkilenmediği, bölgenin geleneksel yaşam formunun sürdürülebilme olanağı, ilgili alanda elde edilebilecek verinin nicelik ve niteliği açısından değer taşımaktadır.

Bu anlamda, İspir'in Çatakkaya Köyü'nün şu ana kadar yapmaya çalıştığımız geçiş merasimleri içerikli saha çalışmalarımız genelinde, en özgün, orijinal veriyi bize sunmakla, emsalsiz bir laboratuvar olarak karşımıza çıktığını, Çatakkaya folkloru içerisinde oldukça renkli bir çeşitlilikle karşımıza çıkan doğum geçiş ritüelinin öncesi, sırası ve sonrası uygulamaları ile "Anadolu Kültür Atlası"nın inşası sürecine ciddi katkı sunacak nitelikte olduğunu da belirtmekte fayda görüyor, değerlendirmelerimize geçmek istiyoruz.

Toplumsal yapının en küçük yapı taşı olan aile kurumunun inşası sürecinde olmazsa olmaz bir değer taşıyan çocuk, neslin devamı, geleceğin teminatı, ana, babanın güven ve gururunun en somut göstergesidir. Evlilik kurumunun inşasını takiben çocuk sahibi olma isteği ile başlayan doğum öncesi uygulamalarda tüm ebeveynler dünyaya sağlıklı, sıhhatli, ocaklarını tütürecek bir evlat getirmeyi arzu eder. Bu isteğin kazasız belasız nihayete ermesi gerek eşler gerekse çevre açısından

önemsenerek, elden geldiğince sürecin sağlıklı gidişatına dönük eylemler benimsenir, yeni doğan hazırlıkları "Hamilesiniz" haberini takiben hız kazanır.

Bu aşamada yaşanabilecek her tür sorun öncelikle ebeveyn adayları ardından çevre açısından huzursuzluğa neden olur ki bu türden gelişmelerden ilki çocuk sahibi olamamadır. Çocuk sahibi olmak istenmesine rağmen bu isteğin karşılık bulamaması durumunda geleneksel anlamda fatura ilk olarak fail olarak düşünülen kadına kesilir ki çocuğu olmayan kadına "Kısır" ,çocuğu olmayan erkeğe ise "Zürriyetsiz" denir. Her iki adlandırma da ilgililer açısından onur kırıcı olmanın ötesinde toplumsal statü bakımından da yaralayıcıdır. Çocuk sahibi olamama, olmama özellikle çevre bakımından hoş karşılanmamaktadır ki ilgili adlandırmaların özünde de bu durum vardır. Geleneksel kültürde oğlu, kızı olmama durumu, eşlere yönelik inanç eksenli bir ceza olarak düşünülmüş, kişilerin bu pozisyona o ana kadar yapmaları gerekip de yapmadıkları eylemler, davranışlar nedeniyle maruz kaldığı düşünülmüştür ki bu durumun en güzel örneğini Dede Korkut Hikâyeleri ile Manas Destanı'nda görmek mümkündür.

Çocuk sahibi olamama durumunda ilgili başlık altında verilen yaklaşımlarda karşımıza çıkan uygulamaların ana hatları ile dini, sihri, mistik içerikli olduğu zaman zaman halk hekimliği eksenli tedavi usullerine de başvurulduğu görülmektedir. Bu uygulamalar arasında yatır ve türbelerin ziyaret edilmesi, yatır ve türbe etrafındaki ağaçlara bez, çaput bağlama, muska, hamayil kullanma, çocuk sahibi olma dileğiyle hacet namazı kılma, haşlanmış kabak-kepek terkininin, sütün, güvercin gübresi- üzüm çöpü- mısır püskülü terkininin buharına maruz bırakılma, geven kökü ile ilgiliyi tütsüleme, aloç yaprağının suyunu içirme gibi katagori bakımından iç içe geçmiş yaklaşımlar bulunmaktadır.

Yukarıda zikredilen ağaçlara bez çaput bağlama, ardıc ağacına sarılarak çocuk sahibi olma adına istekte bulunma gibi uygulamalar her ne kadar İslami bir eylemiş gibi icra ediliyor gibi görünse de bu türden uygulamaların adapte olma yeteneği dâhilinde İslami bir renk edindiği bunların özünde İslamiyet öncesi inanç kültürlerinin izinin bulunduğu açıktır. Çünkü; türbelere, kutlu sayılan ağaç ve çalılara paçavra bağlamak adeti bütün Türk dünyasında Altaylardan Akdenize kadar uzanan geniş sahada tespit edilmiştir. Bu adet çağdaş Altaylı Şamanistlerde son yıllara kadar devam etmiştir. Onlara göre bu adet çok önemli bir dini ayındır. Şamanist Türklerin inanışlarına göre her dağın, her kutlu pınarın, gol ve ırmakların, kutlu ağaç ve kayaların "izi"leri (yani sahipleri) vardı.²³ Manas Destanı'nda çocuğu olmayan Çakıp Han'ın hanımı Çıyırıldı'ya: "Mezarlı yerleri, yatırları ziyaret edip elmalı kutlu yerlerde yuvarlanmadın..."²⁴ şeklinde serzenişte bulunmasını da yine bahsi geçen inanç kültü ile ilişkilendirmek yanlış olmasa gerekir.

²³ Abdülkadir İnan, *Eski Türk Dini Tarihi*, MEB., Yay, İst., 1976, s.,203-204.

²⁴ Rifat Araz, *Harput'ta Eski Türk İnançları ve Halk Hekimliği*, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 1995, s.,91.

Ağaçlara bez, çaput bağlama, ardıç ağacına sarılma nev'inden uygulamalarda geleneksel kültürümüzde ağacın rolü, ağaç kültü etkisine biraz daha yakından bakmamız isabetli olacaktır. Şöyle ki; genel hatları ile ağaç Türk kültüründe önemli bir yere sahiptir. Türk mitolojisinde, üç katmandan oluşan ve dünya ile arasında bir bağ oluşturduğu düşünülen ağaç, yerin altındaki kökleri, yeryüzündeki dal budaklarıyla insanın yaşamı ve yaratılışıyla ilişkilendirilmiştir ki üç katmanlı dünyayı birleştiren dünya ağacı, aslında kozmosun kendisidir. Ağaç, köküyle yer altı dünyasını; gövdesiyle orta dünyayı sembolize eder ve kozmik modelin merkezinde yer alır. Şamanist Altaylılar, merkezde yer alan ve üçlü dünyayı birleştiren çam ağacının dünyadaki ağaçların en büyüğü olduğunu düşünür. Şamanist dünya görüşü tarafından benimsenen ağaç kültü, şaman ağacı şeklinde karşımıza çıkar ki şaman efsanelerinde ağaç, kozmik bir evdir. Şamanlarda kozmik ev olarak düşünülen ağaç, Yakutların ana ağaç motifine çok benzer. Uygurların Türeyiş Efsanesi'nde iki ağaç arasına inen ışıktan bahsedilerek bu ışıktan çıkıp türeyen Uygurların hikayesi anlatılır. Oğuz Kağan Destanı'nda Oğuz, ikinci eşini bir ağaç kavuğunda bulur. Dede Korkut Hikayelerinde gerek Uruz'un gerekse Basat'ın ağacın kutsiyetini ifade eder soylamaları dikkat çekicidir.²⁵

Ağaç, her şeyden önce varoluşu, hayatı, canlılığı, bereketi temsil eder. Türk ve dünya kültüründe ağaca çağlar içinde birbirinden farklı pek çok rol verilmiştir. Tanrıyla iletişim aracı olarak ağaç, şeytan ya da kötü ruhları kovma törenlerinde ağaç, tabiat olaylarını yönlendirme törenlerinde ağaç, güneşin batışını engelleme ya da geciktirme törenlerinde ağaç, rüzgâr estirme ya da durdurma törenlerinde ağaç, ay tutulmasını engelleme ya da tutulan ayı kurtarma törenlerinde ağaç, yağmur yağdırma törenlerinde ağaç, sağaltma törenlerinde ağaç, defin törenlerinde ağaç, bereketi artırmaya yönelik mevsimlik törenlerde ağaç, şekil değiştirme ya da bitkilerin kökenleri ile ilgili mitlerde ağaç...²⁶ gibi.

Geleneksel inanç dairesi etrafında çocuğun olmaması önündeki engellerin kaldırılması, kollektif bir memnuniyet sağlamakla bağlantılı olarak görülmüş ve bu doğrultuda hareket edilmiş olsa gerektir. Mezarlıkların, türbelerin ziyareti ataların rızasını kazanmayı öngörmüş, tabiat eksenli ritüeller ile tıbbi ve mistik folklor içerikli uygulamalar da yer-su varlıklarının memnuniyetini ve rızasını kazanmayı amaç edinmiştir. Uygulamalarda, çocuğun dünyaya gelmesi önünde engel oluşturan veya ebeveynlerin fiiliyetlerinden memnuniyetsizlik duyan, bu memnuniyetsizliğin def'i için beklentileri bulunan bahsi geçen inanç kültü temsilcilerinin hoşnut edilmesi sürecinde, ilgili bölgede, İslamiyet öncesi Türk kültürü ile İslami kültürün paralel bir görüntü içerisinde olduğu görülmektedir.

²⁵ Çiğdem Şahin, **Nazar-Nazarlıkla İlgili İnanışlar, Uygulamalar Ve Bunların Dini-Mitolojik Kökenleri (Gaziantep Yöresi)**, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep, 2011, s.,36-39.

²⁶ Ülkü Gürsoy, "Türk Kültüründe Ağaç Kültü ve Dut Ağacı", **Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi**, 2012, 61: s.,44.

Çocuk sahibi olma isteğine ulaşan ebeveynler bakabilecekleri, sorumluluklarını taşıyabilecekleri çocuk sayısına ulaştıklarına kanaat getirdikten sonra veya başka sebeplerden dolayı daha fazla çocuk sahibi olmama adına anne adayının düşük yapmasını sağlayıcı veya cenini öldürücü bir kısım tatbikata da başvurmaktan geri kalmamaktadırlar ki bu uygulamalarda en korkutucu yöntemlerden biri zehir içeren göktaşının toz halinde veya suda eritilmiş halinin içilmesidir. Bu yaklaşım, ilgili maddenin içeriği nedeniyle anne adayına ve cenine zarar vermekte, anne veya cenin açısından ciddi sağlık riski oluşturmaktadır. Hamilenin ebegümesi buharına durması, ağır şeyler kaldırmayı denemesi, yüksekte atlaması da yine geleneksel doğum engelleyici yaklaşımlar olarak karşımızdadır.

Doğum öncesi uygulamalar arasında bölgede karşımıza çıkan bir diğer husus "Aşerme"dir. Mide bulantısı, kusma veya belli gıdalara karşı aşırı isteklilik veya isteksizlik olarak bilinen, hamileliğin göstergesi olan belirtiler, halk arasında aşerme deyimi veya sabah hastalığı ile ifade edilmektedir. Aşerme belirtileri genellikle hamileliğin ilk üç ayı, bazen 4 - 5. aylarda da devam eder, 7-12. haftalar arası müşahede edilir.²⁷ Doktora istediği an ulaşma olanağından mahrum olan halk - özellikle kırsalda- sebebini tam olarak anlayamadığı veya yorumlayamadığı bazı hastalıklara karşı -aş erneye halk arasında bir hamilelik hastalığı olarak bakılır ve hamile kadına yüklü veya hasta da denir- kültürlenme süreci içerisinde kazanmış olduğu birtakım tedavi metotlarını -ki tıbbi folklor olarak adlandırılan işte budur- uygulamaya konulur. Aş eren bir hamilenin toprak-toprak yiyen hamilelerde genellikle demir eksikliği anemisi görülür ve tedavileri yönünde toprak yemeleri önerilir- çim gibi şeyleri yemesine, onun düzelmesi yönünde ses çıkarılmaz; hatta bu maddelerin teminine gidilir.²⁸

Yahut aynı şahsın kış ortasında çilek, erik vb. ile yaz ortasında kar yeme istekleri zor da olsa, daha doğrusu doğacak çocuğun sıhhati ve hatırı için temin edilir. Bazen de aş eren hamilenin görmekten veya yemekten tiksindiği şeyler derhal göz önünden uzaklaştırılır. "Gebe kadın ile çevresindekiler, muazzam bir adet ve inanma dünyasının baskısı altındadırlar .Bugün bile bunların birçoğu harfiyen tatbik edilmektedir. Maksat sağlam ve güzel bir çocuk dünyaya getirmek, çocuğun cinsiyetini anlamak, çocuk ve yüklü hamile kadını fena ruh ve kuvvetlerin kötülüklerinden korumak ve gebeyi doğuma hazırlamaktır ki²⁹ pasajda da işaret edildiği gibi, gebelik sürecinde, gerek adayın ve gerekse çevresindekilerin sergiledikleri azami dikkat, sağlıklı, zeki, güzel bir çocuğa sahip olma isteğinin bir göstergesi olarak düşünülebilir. Aş erne olayında, genel anlamda bazı yiyecek ve içeceklere karşı bir istek veya isteksizlik ön planda iken, hamilelerin yine aynı doğrultuda, bazı canlı veya cansız varlıklara karşı takındığı tavırlarda, aş ermenin

²⁷ Selim Aydın, *Sağlık Ansiklopedisi*, C.I, 1997, s.,96.

²⁸ Zeki Başar, *Erzurum'da Tıbbi ve Mistik Folklor Araştırmaları*, Sevinç Matbaası, Ankara 1972, s. 1.

²⁹ Orhan Acıpayamlı, *Türkiye'de Doğumla ilgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü*, Sevinç Mat., Ankara 1974, s.,26.

amaçları ile aynı çizgidedir. Bu uygulamalarda ise genelde çocuğun fizyolojik özelliklerinin tayini esastır. "Bu ziyaretten sonra Çıyırđı Hatun, her türlü yemekten tiksinti duyarak hiçbir şey yemez oldu ve: "Pars yüreği yemek istiyorum", diye tutturdu. Aradılar, taradılar nihayet bir avcının öldürdüğü parsın yüreğini bulup yedirdiler. Çıyırđı Hatun dokuz ay sonra bir erkek çocuk dünyaya getirdi."³⁰ Bölgede aşermeye ilişkin tüm uygulamaları her anlamda sağlıklı bireyleri, içinde yaşanan sosyal muhite kazandırma endişesinin, köklü kültürel miras temelleri üzerine şekillenmiş, örf, adet ve anelerin çağımızda da yaşamaya devam eden canlı birer göstergesi olarak kabul etmek gerekir.

Bölgede doğacak çocuğun cinsiyetinin tayinine yönelik uygulamalar da görülmektedir ki bu uygulamalar içerisindeki "Hamile kadın kulak böceğinin üzerine tükürdüğünde böcek uyuşur da gidemezse çocuk erkek; böcek uyuşmaz da giderse kız olur", "Kız çocuğunun eşi ters çevirip öyle gömülür ki sonra doğan çocuk erkek olsun. Kız isteniyorsa da erkek çocuğunun eşine aynı işlem yapılır. Bu durum hayvanlarda da son doğan buzağı dişi ise eş ters çevrilip elma ağacının dalına atılarak yapılır." yaklaşımlar oldukça dikkat çekici orijinal bir görüntü sergilemektedir. Bu iki uygulama dışında kalan diğer uygulamalarda anne adayının hamilelik sürecindeki bedensel değişimleri, tavır, tutum, davranış durumu ön plandadır ve geleneksel üretim ilişkilerinin şekillendirdiği Çatakkaya'da erkek çocuk sahibi olma isteğinin daha ön planda olduğu görülür. Özellikle eşin gömülmesi ile ilgili uygulamanın cinsiyete karar veren unsurun aldatılması, yanıtılması, doğması muhtemel bir sonraki çocuğun cinsiyetinin tayin yönünde bir yaklaşım olduğunu ifade etmek isteriz.

Üzerinde fikir beyan edeceğimiz bir diğer uygulama doğumun zor gerçekleşmesinin önüne geçme yönündeki yaklaşımlar üzerinden olacaktır. Doğum, anne ve baba açısından olduğu kadar, çevrede de büyük memnuniyet uyandıran bir gelişme olmakla birlikte, anne ve bebek açısından ölümle sonuçlanabilecek ciddi riskler de taşır. Bu risklerin asgari düzeye çekilmesi adına bölgede bir kısım büyüsel özlü işlem yanında tıbbi ve mistik içerikli pratiğe de yer verildiği olur. Bu uygulamalar özü itibari ile hamile ve bebeğini koruma, annenin doğum sancısını kolaylaştırma amacına hizmet etmektedir. Çocuk doğduktan sonra arkasından gelen parçaya eş veya son isimleri verilir³¹ ki Çatakkaya'daki göbek bağı ve eş ile ilgili inanışlar ve bir kısım pratik, gerek göbek bağının ve gerekse eşin anneye ait parçalar olarak ele alınması, bunlara karşı takınılan tutumla doğrudan alakalıdır. Bu parçalar, bütünü temsil ettiğine göre, bunlara karşı yapılacak her tür olumsuz tutum anne ve çocuk üzerinde, ciddi zararlara neden olabileceği gibi takınılacak müspet tutumun da anne ve çocuğa fayda sunacağı öngörülür. Doğumdan hemen sonra lohusadan ayrılan eş anneye, doğumu müteakip çocuktan kesilen göbek, çocuğa ait olan unsurlardır. Bunlar üzerinde cereyan edecek olan istenmeyen muameleler,

³⁰ Acıpayamlı, s. 7.

³¹ Acıpayamlı, s. 50-51.

neticelerini anne ile çocuğu üzerinde gösterirler. Bu sebeple eş ile göbek bağı rastgele herhangi bir yere atılmaz, cami, okul, hastane bahçesi gibi yerlere gömülür. Bu yaklaşımlarda çocuğun ileride meşgul olacağı işin kimliği ile ilgilinin karakterinde yapılmak istenen olumlu müdahale ön plana çıkar. Çocuğu doğup da yaşamayan ailelerin bölgede müracaat ettiği uygulamalar da oldukça dikkate değerdir. Bu uygulamalarda dini, sihri, mistik içeriklidir ki bu yaklaşımlarda 7 ve 40 sayısı ön plandadır.

Genellikle Orta-doğu çevresinde yaşayan toplumların geleneklerinde yaygın halde görülen “40” sayısı ile ilgili motifin Türk destan, masal ve efsanelerinde de genişçe yer aldığını görüyoruz. Gelenek ve inancın yaşattığı 40 sayısı etrafında geliştirilmiş motifler yaygın olmasına rağmen bu sayının kaynağını kesin olarak göstermek mümkün olmuyor. 40’lar motifi İslam düşüncesinden etkilenmiş olabileceği gibi İskitler arasında görülen ve dini bir nitelik taşıyan 40 sayısı gösteriyor ki bu sayı ile ilgili gelenek daha eski ve İslamiyetten önce Şamanist düşünceden gelmektedir. İslam düşüncesinin dışında ve İslamiyetten önce teşekkül etmiş olan Uygurca Oğuz Kağan Destanı’nda da görüldüğü gibi Oğuz kırk günde yürür ve konuşur.³²

Çocuğa 40 çıkana kadar her gün başka bir isim konulmaması, erkek çocuklara kız elbisesi giydirilmesi, kız-erkek çocuklarının bakımsız bir görüntü verilerek gelenlere gösterilmesi, doğumun çocukları yaşayan bir ailenin evinde gerçekleştirilmesi, çocuğun sembolik olarak, başka birine verilmesi-çocuk satma denilen uygulama- yine çocuğun çocuğu hiç ölmemiş bir kadından alınan gömleğin içinden 7 kez geçirilmesi, çocuğun çocukları yaşayan bir kadına emzirilmesi gibi uygulamalarda, gerek anneye ve gerekse çocuğa zarar verdiği düşünülen varlığın yanıtılması, kandırılması yoluna gidildiği ve bütün bu uygulamalarda “Loğusanın ve bebeğin mezarı 40 gün açıktır” yaklaşımına paralel, bu 40 günün çevre açısından azami dikkat içerisinde geçirilmesi amaçlanmaktadır. Bölgede kırkı dolan lohusaya ilişkin kırklama işleminde de yukarıda beyan edilen 40 sayısı ile alakalı sihri-mistik yaklaşımların dini unsurlarla terkip halinde yer aldığını belirtmeliyiz.

Çatakkaya’da loğusaya ve bebeğine zarar verdiği, vereceği düşünülen alkarısı inancı ve buna bağlı korunma unsurları da bulunmaktadır. Bu varlıktan korunma adına, gerek loğusanın ve gerekse yeni doğanın yalnız bırakılmamasına, kırkı çıkmamış başka bir loğusa ile ilgilinin karşılaşmamasına, çocuğu ölen birinin loğusa ziyaretine gelmemesine, loğusanın yastığı altına makas, bıçak koyulmasına, hem loğusanın hem de yeni doğanın çamaşırlarının akşam ezanından sonra dışarı asılmamasına vb müracaat edilir.

Loğusanın ve yeni doğanın alkarısından sonra en büyük düşmanlarından diğeri de nazardır. Arapça bir kelime olan ‘nazar’, n,z,r kökünden, “bakmak, bakış”,

³² Ali Öztürk, *Çağlar İçinde Türk Destanları*, Alioğlu Yay., İst., 2000, s., 78-79

anlamına ³³ gelen bir terimdir ki bu terimle terkip oluşturacak şekilde kullanılan isabet-i nazar; kem göz, göz değmesi³⁴, insan, hayvan ya da eşyaya zarar veren kötü bakış, göz değmesi, göze gelmek, uğursuzluk, kötülük getirdiğine inanılan kıskanç ya da hayran bakışlar sebebiyle kötü duruma düşmek³⁵, karşılığı kullanılmaktadır ki çocuğun ölmesi, geç yürümesi, yürüyememesi, konuşmasının gecikmesi gibi anormal gelişmeler karşısında yine dini, sihri, mistik çözüm arayışlarını takiben bitkisel-hayvansal emlere müracaat edildiği de görülmektedir. Bahsi geçen olumsuzlukların önüne geçmek adına başvurulmuş uygulamalarda özellikle parça-bütün etkisi etrafında müdahalelerin gerçekleştirildiği, bu olumsuzlukların sebebi olarak görülen varlıkların memnun edilmesi veya def edilmesi yoluna gidildiği görülmektedir.

Çakakkaya halk kültürü içerisinde oldukça zengin muhteva ile karşımıza çıkan doğum geçiş aşaması ve bu aşama etrafında kendine uygulama alanı bulan yaklaşımlar, Anadolu kültürünün dününü bugününü ihtiva ediyor olmakla olduğu kadar, saha çalışmalarımız sırasında örnekleri ile ilk kez karşılaşma şansı bulduğumuz orijinal görüntüsü ile de büyük kıymet taşımaktadır.

Kaynakça

Kaynak Eserler

Abdülkadir İnan, *Eski Türk Dini Tarihi*, MEB., Yay, İst., 1976.

Ali Öztürk, *Çağlar İçinde Türk Destanları*, Alioğlu Yay., İst., 2000.

Çiğdem Şahin, *Nazar-Nazarlıkla İlgili İnanışlar, Uygulamalar ve Bunların Dini-Mitolojik Kökenleri (Gaziantep Yöresi)*, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep, 2011.

Ülkü Gürsoy, "Türk Kültüründe Ağaç Kültü ve Dut Ağacı", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 61: 44, 2012.

M.Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, MEB., Yayınları, C.2, İstanbul, 1972.

Muharrem Ergin, *Dede Korkut Kitabı I*, Giriş-Metin-Faksimile, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, TDK Yay. 169, Ankara, 1997.

Orhan Acıpayamlı, *Türkiye'de Doğumla ilgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü*, Sevinç Mat., Ankara, 1974.

Orhan Hançerlioğlu, *İslam İnançları Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1984.

Ömer Asım Aksoy, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, , C.2, İstanbul, 1993.

Rıfat Araz, *Harput'ta Eski Türk İnançları ve Halk Hekimliği*, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 1995.

Selim Aydın, *Sağlık Ansiklopedisi*, C.I, 1997.

³³ Orhan Hançerlioğlu, *İslam İnançları Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1984, s.,419.

³⁴ M.Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, MEB., Yayınları, C.2, İstanbul, 1972,s.,665.

³⁵ Ömer Asım Aksoy, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, , C.2, İstanbul, 1993, s.,807.

Zeki Başar, **Erzurum'da Tıbbi ve Mistik Folklor Araştırmaları**, Sevinç Matbaası, Ankara 1972.

https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87atakkaya,_%C4%B0spir (Erişim tarihi: 04.04.2018)

Kaynak Kişiler

- K1:**Fadime Balta, 62, Ev hanımı, Çatakkaya Köyü, İspir, Okur-yazar
K2:Safiye Demir, 60, Ev hanımı, Çatakkaya Köyü, İspir, Eğitimsiz
K3:Sema Akdağ, 19, Öğrenci, Çatakkaya, Köyü, İspir, Üniversite öğrencisi
K4:Nevin Tiryaki, 25, Ev hanımı, Çatakkaya Köyü, İspir, Lise
K5:Fatma Taşkıran, 43, Ev hanımı, Çatakkaya Köyü, İspir, Eğitimsiz
K6:Çiçek Ekşi, 38, Ev hanımı, Çatakkaya Köyü, İspir, İlkokul
K7:Selvi Taşkıran, 62, Ev hanımı, Çatakkaya Köyü, İspir, Eğitimsiz
K8:Fatma Demir, 87, Ev hanımı, Çatakkaya Köyü, İspir, İlkokul
K9:Ayşer Taşkıran, 73 Ev hanımı, Çatakkaya Köyü, İspir, Eğitimsiz
K10:Hatice Doğan, 69, Ev hanımı, Çatakkaya Köyü, İspir, Okur-yazar
K11:Selma Akdağ, 45, Ev hanım, Çatakkaya Köyü, İspir, İlkokul
K12:Fevzi Akdağ, 67 Çiftçi, Çatakkaya Köyü, İspir, Okur-yazar
K13:Abbas Akdağ, 31, Çiftçi, Çatakkaya Köyü, İspir, Üniversitede okuyor
K14:Tütiye Özcan, 55, Ev hanımı, Çatakkaya, Köyü, İspir, Okur-yazar
K15:Kezban Akdağ, 43, Ev hanımı, Çatakkaya Köyü, İspir, İlkokul
K16:Güllü Pıçakçı, 55, Ev hanımı, Çamlıkaya, İspir, İlkokul
K17:Havva Demir, 74, Ev hanımı, Çatakkaya Köyü, İspir, Eğitimsiz
K18:Fadime Yiğit, 75, Ev hanımı, Dap Köyü, İspir, Eğitimsiz
K19:Gülsüm Tiryaki, 57, Ev hanımı, Çatakkaya Köyü, İspir, İlkokul
K20:Havva Akdağ, 85, Ev hanımı, Çatakkaya Köyü, İspir, Eğitimsiz
K21:Selma Demir, 57, Ev hanımı, Çatakkaya Köyü, İspir, Eğitimsiz
K22:Ayşe Demir, 75, Ev hanımı, Çatakkaya Köyü, İspir, Eğitimsiz
K23:Köksal Daşçı, 51, Çiftçi, Çatakkaya Köyü, İspir, Okur-yazar

K24:Hızır Demir, 50, Çiftçi, Çatakkaya Köyü, İspir, Okur-yazar

K25:Yeşil Demir, 55, Ev hanımı, Çatakkaya Köyü, İspir, Okur-yazar

K26:Mustafa Demir, 84, Emekli, Çatakkaya Köyü, İspir, Okur-yazar